

Professionalisering van docenten LO in Nederland

Binnen het huidige onderwijs wordt van docenten verwacht dat ze hun kennis en vaardigheden bijhouden en op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen in hun vakgebied zodat ze leerlingen het best mogelijke onderwijs kunnen aanbieden. Er is echter maar weinig bekend over de professionele ontwikkeling van docenten LO. Welke activiteiten ondernemen ze en hoe vaak? Welke succesfactoren en wensen zijn er ten aanzien van professionalisering en waarin voelen docenten LO zich belemmerd? Dit artikel beschrijft de belangrijkste resultaten van een landelijk onderzoek naar de professionele ontwikkeling van docenten LO binnen het voortgezet onderwijs.

TEKST MENNO SLINGERLAND EN DENISE VAN PELT

Dit artikel beschrijft een landelijk onderzoek dat als doel had om de professionele ontwikkeling van docenten LO in het voortgezet onderwijs in kaart te brengen. Er is namelijk maar weinig bekend over hoe docenten LO zich op dit moment bijscholen, hoe vaak ze dit doen, wat ze doen en wat hun gedachten hierover zijn. Inzichten hieruit kunnen mogelijk gebruikt worden door aanbieders van scholing om beter aan te sluiten op de wensen en behoeften. Ook biedt het onderzoek handvaten voor scholen, vaksecties en docenten in het maken van gefundeerde keuzes voor professionele ontwikkeling.

▼
Professionaliseren
op studiedagen

Professionalisering is essentieel

Professionele ontwikkeling is een essentieel onderdeel van het lerarenberoep en stelt je als docent in staat om innovaties en verbeteringen door te voeren en zo je onderwijs en jezelf als docent verder te ontwikkelen. Deze kwaliteitsimpuls wordt ondersteund vanuit de politiek door specifiek aandacht te besteden aan de professionalisering van docenten (Lerarenagenda 2013-2020; Ministerie van Onderwijs, 2013). Zo is in de cao-VO vastgelegd dat docenten hiervoor dienen te worden gefaciliteerd, zowel in uren als in budget (VO Raad, 2016).

Wanneer we inzoomen op de professionele ontwikkeling van docenten LO dan zien we verschillende verschijningsvormen: workshops op studiedagen, specifieke trainingen, conferenties of symposia, maar ook het bijhouden van vakliteratuur en het gebruik hiervan voor het gezamenlijk ontwerpen van lessen valt onder professionele ontwikkeling. Echter, de activiteiten die door docenten LO worden ondernomen blijken niet altijd even effectief. Het doel van professionalisering zou namelijk moeten zijn dat leerlingen er beter van worden. Onderzoek laat echter zien dat het effect van professionalisering op de kwaliteit van het onderwijs en het leren van leerlingen vrij beperkt is (Armour, 2006). Als redenen hiervoor worden genoemd dat veel scholing van korte duur is, diepgang en uitdaging mist en inhoudelijk niet altijd even goed aansluit bij de praktijk van de docent LO (Armour & Yelling, 2004). Die hebben op hun beurt dan ook vaak moeite om nieuwe kennis

► **Tabel 1.**
Bevraagde thema's in de vragenlijst en in het interview

Vragenlijst	Interview
Huidige situatie rondom professionaliseren	Huidige situatie rondom professionaliseren
Inhoud en kwaliteit van scholingen	Inhoud en kwaliteit van scholingen
Context en ondersteuning	Belemmeringen en succesfactoren
Motivatie	De onderzoekende docent LO
Opleiding	Informatiebronnen en samenwerking
	Ervaren impact van professionalisering op het onderwijs

op een duurzame wijze te implementeren. Op pagina 16 in dit blad gaan we daarom in op een vernieuwende, mogelijk effectievere vorm van professionalisering.

Onderzoekopzet

Vanuit de (internationale) literatuur zijn eerst de belangrijkste thema's rondom professionaliseren van docenten LO in kaart gebracht. Deze zijn gethematiseerd, geoperationaliseerd en vertaald naar specifieke vragen in een enquête. In tabel 1 vind je een overzicht van de thema's waarop de respondenten werden bevraagd. Deze enquête is vervolgens landelijk digitaal uitgezet onder docenten LO in het VO. In de tweede fase van het onderzoek is een groep respondenten

gericht benaderd voor een diepte-interview. Doel hiervan was doorvragen op antwoorden uit de enquête en het voorleggen van thema's die zich niet goed lieten bevragen via een enquête. Uiteindelijk vulden 182 docenten LO de enquête in (gemiddelde leeftijd 38.1 jaar (SD = 11.1), 22% vrouw) en zijn er semigestructureerde diepte-interviews gehouden met vijf docenten LO (gemiddelde duur 46.1 minuten (SD=7.3)). De verkregen data werden geordend en geanalyseerd, interviews werden uitgeschreven en gecodeerd. In dit artikel bespreken we de belangrijkste resultaten. Een completer overzicht van de resultaten vind je op kvlomagazine.nl.

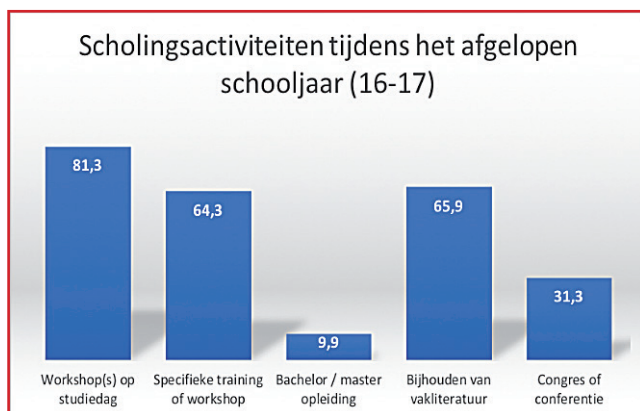
▼ **Tabel 2.**
Top 5 'wishlist' voor professionalisering van docenten LO

Ranking	Onderwerp	%
1	Didactiek	20.9
2	Beoordelen	13.7
3	Digitale toepassingen	13.7
4	Trendsporten	12.1
5	Motivatie & Gedrag	6.0

Hoe vaak en welke activiteiten?

Wanneer we inzoomen op de huidige situatie van professionaliseren onder docenten LO dan valt ten eerste op dat meer dan 90% van de bevroegde docenten LO dit belangrijk vindt. Alle onderzochte docenten LO professionaliseren zich op enige manier en ongeveer de helft doet dit met een frequentie van 2-3 keer per jaar, 21% doet dit 1 keer per jaar en 31% 4 keer of meer per jaar. Als motivatie om te professionaliseren worden als belangrijkste drijfveren genoemd (1) het bijblijven in huidige trends en (2) de meerwaarde voor de eigen ontwikkeling en ontwikkeling van het vak LO binnen de school. Figuur 1 geeft weer welke vormen van professionalisering zoal worden gedaan door docenten LO in Nederland. Niet verrassend springen de workshops op studiedagen daar bovenuit. Daarnaast is respondenten ook gevraagd waarin ze zich nog (verder) zouden willen professionaliseren. De resultaten daarvan zijn weergegeven in tabel 2.

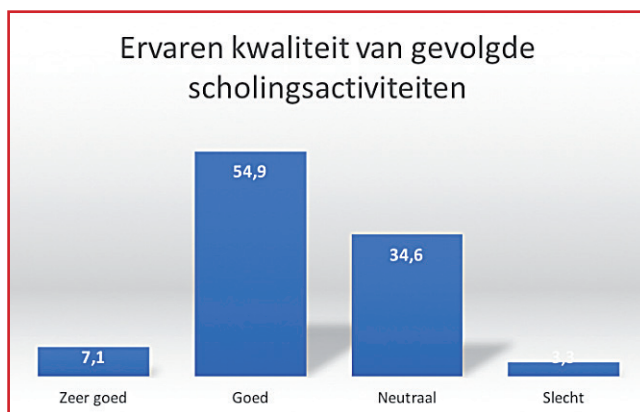
► **Figuur 1**

Kwaliteit en doorwerking naar de praktijk

Van de bevroegde docenten vindt 62% de kwaliteit van de gevolgde scholing die ze het afgelopen jaar volgden goed tot zeer goed (figuur 2). Belangrijk hierbij werd gevonden dat het geleerde toepasbaar moet zijn in de eigen praktijk. Zeventig procent van de respondenten geeft verder aan vaak tot altijd erin te slagen om het geleerde te kunnen implementeren in de eigen lespraktijk. De interviews geven daarin echter een wat genuanceerder beeld. Op de vraag wat de impact van professionaliseren nu precies is kunnen de docenten meestal wel aangeven dat het een verandering in hun onderwijs teweeggebracht heeft, maar

► **Figuur 2**

	Gemiddelde (SD)	Percentage van wettelijk maximum*	min - max
Besteed budget afgelopen schooljaar (n=102)	€386.36 (369)	64.4%	0 - 2500
Tijd (n=135)	36.7 uur (55.6)	44.2%	0 - 500

◀ Tabel 3. Budget en tijd besteed aan professionalisering in het afgelopen schooljaar

* Volgens de cao-VO hebben docenten recht op €600 en 83 uur per jaar voor professionalisering

de impact op het leren van leerlingen is meestal niet erg duidelijk. Daarmee samenhangend geeft slechts 12% van de respondenten aan regelmatig hun eigen lespraktijk te onderzoeken, 40% geeft aan dit soms te doen en 48% zelden tot nooit. Uit de interviews rijst een identiek beeld op rond praktijkonderzoek, waarbij als redenen voornamelijk een gebrek aan affiniteit met onderzoek en een gebrek aan tijd genoemd worden. Desondanks geeft ongeveer 60% van de respondenten aan tijdens hun ALO-opleiding wel voorbereid te zijn in het uitvoeren van praktijkonderzoek.

Ervaren ondersteuning, visie en samenwerking

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van het gemiddelde budget en aantal uren dat docenten LO jaarlijks besteden aan hun professionalisering. Opvallend is dat, gemiddeld gezien, docenten LO zowel hun professionaliseringsbudget en -uren niet volledig benutten. Vanuit de interviews lijkt de ervaren werkdruk, in termen van het aantal te geven lessen en uit te voeren taken (bijv. mentoraat) hierbij een rol te spelen. Er zijn echter ook signalen dat er kostbare scholingstijd 'misbruikt' wordt. Zo merkte een docent op:

"We zouden heel graag meer samen willen werken met andere vaksecties LO, ideeën uitwisselen, elkaars best-practices ervaren maar worden vaak beperkt in de tijd die we daarin kunnen stoppen vanwege hoe zaken op onze school zijn geregeld. Veel tijd gaat op aan bijeenkomsten die helemaal niet nuttig zijn voor het door ontwikkelen van ons eigen LO-programma."

Onlangs deze alarmerende signalen ervaren de meeste docenten LO wel veel autonomie in zowel de keuze als het volgen van hun voorkeursactiviteiten. Opvallend daarbij is dat een heldere visie op professionaliseren lijkt te ontbreken, zowel op schoolniveau (68.1% geen duidelijke visie) als op sectieniveau (86.7% geen duidelijke visie). Het beeld dat uit de interviews naar voren komt is dat docenten LO over het algemeen vrij impulsief kiezen voor een bepaald scholingsaanbod, op basis van persoonlijke interesse of als keuze uit diverse workshops op een landelijke studiedag. Er wordt zelden tot nooit vanuit een gezamenlijke richting gevende visie binnen de sectie gekozen voor het volgen van bepaald scholingsaanbod. Een beeld dat daarnaast uit de interviews naar voren komt is dat er binnen vaksecties weliswaar best regelmatig informatie gedeeld wordt, maar dat dit zelden leidt tot het gezamenlijk oppakken of ontwikkelen van onderwijsmateriaal. Tijdens

de (relatief schaarse) formele vaksectievergaderingen worden veelal organisatorische zaken besproken (zoals de keuze voor nieuw materiaal en organisatie van de sportdag of een skireis).

Aanbevelingen

De resultaten uit dit onderzoek geven ons beter inzicht in de professionalisering van docenten LO in Nederland. Gebaseerd op de resultaten geven we de volgende aanbevelingen, gericht op achtereenvolgens docenten LO, schoolmanagement, ALO's en aanbieders van scholing.

Docenten:

- Maak als sectie een professionaliseringsplan. Wat willen jullie bereiken komend schooljaar? Stel (lange termijn) doelen en selecteer zorgvuldig de scholing daarop. Benut daarbij waar mogelijk beschikbare middelen zoals het innovatiefonds en het lerarenfonds.
- Werk gedurende een langere periode aan 1 onderwerp zodat echte diepgang bereikt wordt en er daadwerkelijk een verschil gemaakt kan worden t.a.v. leeropbrengst.
- Bewaak je wettelijke recht op scholing (in tijd en geld) en zet dit in voor jouw vak.

Schoolmanagement:

- Ontwikkel een heldere, breed gedragen visie en strategie rondom professionaliseren. Welke verwachtingen heeft de school t.a.v. professionaliseren van docenten, hoe wordt dit vastgelegd, gemonitord en ondersteund?

ALO's:

- Maak studenten bewust van het feit dat ze na 4 jaar niet 'klaar' zijn met leren. Op welke wijze zit dit verweven in het ALO-curriculum?

Scholingsaanbieders:

- Zorg voor betekenisvolle scholing, waarbij kennis wordt overgebracht gerelateerd aan voor docenten LO authentieke situaties (Armour & Yelling, 2004). Biedt aanknopingspunten en ondersteuning voor implementatie in de eigen praktijk.

Menno Slingerland is opleidingsdocent bij de ALO Eindhoven, Fontys Sporthogeschool en onderzoeker binnen het lectoraat Move to Be.

Denise van Pelt is werkzaam bij MBO Sport & Bewegen Amsterdam en afgestudeerd binnen de Master Sport en Bewegingsonderwijs van Fontys Sporthogeschool. Ze verzamelde voor haar thesis een deel van de data waarop dit artikel is gebaseerd.

Bronnenlijst

- Armour, K. M., & Yelling, M. (2004). Professional development and Professional Learning: Bridging the Gap for Experienced Physical Education Teachers. *European Physical Education Review*, 10(1), 71–93. <http://doi.org/10.1177/1356336X04040622>
- Armour, K. (2006). Physical education teachers as career-long learners: a compelling research agenda. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 11(3), 203–207. <http://doi.org/10.1080/17408980600986231>
- Ministerie van Onderwijs (2013). *Lerarenagenda 2013-2020: de leraar maakt het verschil*, 1–36.
- VO-Raad. (2016). *Collectieve arbeidsovereenkomst voor het voortgezet onderwijs 2016/2017*, 1–252.

Foto

Hans Dijkhoff

Contact

m.slingerland@fontys.nl

Kernwoorden

professionalisering, scholing, lichamelijke opvoeding, verandering